

Hozzászólás

Pár Alajos és Pár Gabriella: Alkoholos májbetegség: a genetikai-epigenetikai tényezők szerepe és az absztinencia hatása című cikkéhez

A Szerzőknek az *Orvosi Hetilap* 2019; 160(14): 524–532. oldalain megjelent összefoglaló közleményéhez szívből gratulálva, hozzászólásomat egyetlen, a közlemény első mondatában szereplő azon állítás megkérdőjelezésének szándékával írom, miszerint „A túlzott alkoholfogyasztás világszerte ... a globális mortalitás 5,9%-áért” felelős. „Kézpénznek véve”, hogy a Szerzők ezt az adatot az Egészségügyi Világszervezet (WHO) adatbázisából kölcsönözték (annak is ismeretében, hogy a közelmúltban – országos napilapjaink egyikében – ugyanezen adat mint WHO-tól származó került közlésre) magam mélyen alábecsültnek „merészkedem” tartani ezt az arányszámot. Mire alapozva?

1. Alkoholépidemiológiai munkásságom 4 évtizedes múltra tekint vissza. Annak kezdete szinte egybeesik a WHO adatai deklarációjának dátumával, amely deklaráció – általam sokszor idézett, e kérdés szempontjából – kulcsmondata: *Az egészségügy sem az egészség, sem az élet megtartásában nem számíthat átütő sikerre mindaddig, amíg a társadalmak hathatós választ nem adnak az alkoholizmus kihívására.* Mármint nehezen képzelhető el, hogy a WHO-t a XX. század hetvenes éveinek végén ilyen értelmű kijelentésre jogositotta volna fel a globális mortalitás viszonylag kis százalékaért felelős alkoholizmus. Hogy pedig a társadalmak a világ mily hatalmas térségeiben maradtak adósak napjainkig a hathatós válasszal, szemlélteti az a világtérkép, amelyet néhány évvel ezelőtt szintén a WHO tett közzé (vörössel színezve az alkoholfertőzöttségtől leginkább sújtott országokat és régiókat). Másképpen fogalmazva: nehezen képzelhető el, hogy az alkohollal kapcsolatos egészségproblémák és halálozás világméretben számottevően csökkent ahhoz képest, mint amilyen mértékűnek ítélte a WHO négy évtizeddel ezelőtt.
2. Címlapjának közepén – mutató elrendezésben – „National Institute on Alco-

hol Abuse and Alcoholism – NIAAA, 25th Anniversary” felirattal jelent meg az *Alcohol Health & Research World* 1995. évi 1. száma. Annak 77–84. oldalain „Twenty-Five Years of Alcohol Epidemiology” címmel olvasható *Mary C. Dufour* cikke. Miután a szerző előre hangsúlyozza, hogy az alkoholepidemiológia mint önálló diszciplína a század második felének szülötte, előbb rövid áttekintést ad magának az epidemiológiának – elsőként a fertőző betegségek, majd bizonyos krónikus megbetegedések (közte rosszindulatú daganatok) elterjedtségét vizsgáló tudományágnak – a kifejlődéséről, végül leszögezi: az alkoholepidemiológia egy „unique”, azaz a maga nemében páratlan diszciplína. Hogy mi teszi azzá, annak magyarázatául több ismérvet is felsorol. Magam e tekintetben elsőként az alkohológusok körében jól ismert szentenciát idézem: „Minden orvos képes az alkoholizmus kórismézésére, ha megvan rá a hajlandósága!” Hogy pedig miféle meg gondoláslából ózdkodik megannyi orvos kórismézni akár az alkoholizmus előállapotait, akár magát az alkoholizmust, arra nézvést velősebb megfogalmazást kigyalni nem lehet, mint amelynek még a múlt század kilencvenes éveinek első felében fültanúja voltam a WHO–Európai Unió egy szűk körű szakértői tanácskozásán. (Történt ez akkoriban, amikor a betegségek nemzetközi osztályozásának [BNO] a kilencedik revíziója volt érvényben!) Az alkohollal kapcsolatos egészségproblémák idejekorán történő kórismézésének és a korai beavatkozásnak a kérdésköreit tárgyaló tanácskozáson a holland háziorvosok egyesületének elnökhasszonya így fogalmazott: „A holland háziorvosok elsősorban üzletemberek. Ez az oka, hogy nem ismerik a BNO-303-at!” (Értendő: A már alkoholfüggőségi tünetegyüttesben szenvedő betegek esetében is kerülnek a konfrontálódást – hiszen ha szembeítik páciensüket valós problémájukkal, az fogja magát, és másik orvost választ!)

3. Hazánkban addiktológiából szakképesítés 1992-től létezik (míg az Amerikai Egyesült Államokban [USA] csak rá egy évre, 1993-ban vezették be annak megszerzési lehetőségét). Nálunk az elsőként e szakterületen szakorvosi címet elnyert orvosok – pszichiáterek, neuro-

lógusok, hepatológusok stb. – *honoris causa* megjelöléssel jutottak annak birtokába. Számomra kivételes megtiszteltetést jelentett, hogy – az akkor körzeti orvosként ténykedők közt egyedülként – magam is az elsők között és addigi alkoholológiai munkásságom elismeréseként részesültem e megbecsülésben. Nemzetközi rendezvényeknek – rendre meghívottként és mindannyiszor előadóként – 1986-tól vagyok résztvevője (többnyire az alkoholepidemiológiai szekcióban). Ilyen minőségben is, az alkoholológia nemzetközi irodalmának nyomon követése kapcsán is, számos esetben meggyőződhettem arról a szakmai berkekben régtől hangoztatott tényről, hogy „az egészségügy alkoholológiai scotomában szenved”, azaz: mélyen alulexponálja mind az alkohollal kapcsolatos egészségproblémáknak, mind az alkohollal kapcsolatos halálozásnak a mértékét. Annak bizonyosságául, hogy egy-egy országnak, térségnek vagy magának a WHO-nak az ideillő hivatalos statisztikai adatai az egészségügy felől beérkező adatokra alapoznak, és azok mennyire „megbízhatatlanok”, következék egy kongresszusi vita pár percének felidézése. 1995-ben, az USA-beli San Diegóban rendezett ’37th International Congress on Alcohol and Drug Dependencies’ egyik alkoholepidemiológiai szekciója vitájának keretében – a résztvevők nem kis meglepetésére – a következők utángondolására kértem a jelenlévőket. Amennyiben összevetjük az USA akkori népessége körében „alkoholistának” nyilvánítottak arányszámát az alkohollal kapcsolatos halálozásnak az összhálozáson belüli arányszámával, arra az eredményre jutunk, hogy az alkoholisták életkilátásai jobbak – ők kevésbé halandók, mint az alkoholt nem visszaélészerűen vagy egyáltalán nem fogyasztók. Amikor évekkel ezelőtt, egy hosszú telefonbeszélgetés alkalmával, e kérdésben *Józan Péter* professzor úr véleményét kikértem, frappáns válasza ez volt: „Mi, statisztikusok a tőletek beérkező adatokra alapozhatunk!”

4. A tisztánlátás szempontjából máig érvényesnek mondhatók a *Simek Zsófia* által évtizedekkel ezelőtt leírtak (Simek Zs. Az alkoholizmus és a korai halál. In: Fekete J. [szerk.] Alkoholizmus. Kossuth Kiadó, Budapest, 1982): „Úgy látszik,

bizonyos megbetegedések arányszámának és halálzásának alakulása kicsúszik az egészségügy kontrollja alól... A WHO Krónika 1975. júliusi számában tette közzé *De Lint J.* összefoglaló táblázatát, mely szerint az alkoholisták halálzása 2–4-szer nagyobb, mint az azonos korú standard populációé... A szakirodalom és a hétköznapi tapasztalat egyaránt bizonyítja..., hogy vannak az alkoholistákra különösen jellemző halálokok..., az alkoholisták részaránya ezekben kiemelkedően magas (csaknem domináns). Az alkoholisták 50–60%-a azonban *mégsem ezekbe* a „különösen jellemző” halálokba hal bele..., hanem ... rendszerint a vezető halálokok valamelyikébe (keringési rendszer betegségei, daganatos betegségek stb. ...) A kórbonctani vizsgálatok kiterjedt utánvizsgálatával, a halálhoz vezető kórelőzmények utólagos feldolgozásával kell fényt derítenünk... Ilyen vizsgálatok

nélkül az általános mortalitás alkoholkövetkezményes hányadát – *csak alábecsülni* lehet.”

Összefoglalva: a hazai és a nemzetközi irodalomban fellelhető számos forrás, valamint a nemzetközi konferenciákon és a WHO szakértői tanácskozásokon szerzett személyes tapasztalatok alapján is kimondható, hogy a Szerzők cikkében szereplő azon adat, mely szerint „A túlzott alkoholfogyasztás világszerte ... a globális mortalitás 5,9%-áért” felelős, erősen megkérdőjelezhető; az alkohollal kapcsolatos halálzás való mértékét mélyen alábecsüli. E tekintetben a jövőben csak abban az esetben remélhető a jelenleginél reálisabb WHO-adat, ha az egészségügy valamennyi szolgáltatójának részéről világméretben legalább olyan hatékonysággal történik az alkohollal kapcsolatos megbetegedések kórismézése és azoknak halálként megjelölése, mint történik az már

napjainkban például a magasvérnyomás-betegség, a cukorbetegség vagy a szívizominfarktus esetében.

(Péter Árpád dr.,
Felsőszentiván, Jókai u. 33., 6447
e-mail: peterarpad@saghysat.hu)

Igen tisztelt Szerkesztőség!

Köszönjük *Péter Árpád dr.* levelét, amelyben egy általunk citált WHO-adat realitását vitatja. Nem vagyunk hivatottak megítélni a WHO-adatbázis minőségét, hogy adatai reálisak vagy alulbecsültek-e, ezt nem is tesszük. Csak megjegyezzük, hogy az ilyen támpontokat a nemzetközi hepatológiai szakirodalom mindig is elfogadta és idézi, ahogy mi is tettük.

Pár Alajos dr. és Pár Gabriella dr.

A rendezvények és kongresszusok híryanagának leadása

a lap megjelenése előtt legalább 40 nappal lehetséges, a 6 hetes nyomdai átfutás miatt.
Kérjük megrendelőink szíves megértését.

A híryanagokat a következő címre kérjük:
Orvosi Hetilap titkársága: edit.budai@akademai.hu
Akadémiai Kiadó Zrt.

Markusovszky Lajos sírjának koszorúzása Vasegerszezen, 2019. március 15-én

Immár hatvanegyedik alkalommal, 1955-től március idusán rendszeresen megemlékeznek Vasegerszezen is az 1848–49. évi forradalomról és szabadságharcról. Az ünnepség fókuszában minden alkalommal Markusovszky Lajos személye áll. Az előzményekből tudni kell, hogy a nagy magyar orvosgénuszt 1893-ban egy kis, Vas megyei településen, Vasegerszezen (korábban Keményegerszeg) – felesége szüleinek birtokán – temették el, mely ma nemzeti sírhely. A megyei kórház 1955-től, alapvetően Bencze József orvostörténész munkálkodásának eredményeként, büszkén viseli névadója, Markusovszky Lajos nevét. Szombathelyen utcát neveztek el, és szobrot avattak. Vasegerszeg település szépen gondozza sírját és emlékét. Németh József polgármester úr sokat tesz a nagy magyar orvos emlékének ápolásáért. Megújította a kapcsolatot születési helyének, a felvidéki Csorbának az előljáróival. A két település kapcsolatának gyümölcssei nemcsak az emléktáblák, a kölcsönös megemlékezések, de Fero Guldan szlovák szobrászművésznék az orvosra emlékező szobra mindkét településen megtalálható.

Az ünnepség a falu életének legfontosabb közéleti eseményének számít. Nem

csoda, hogy több mint száz, ünneplőbe öltözött vasegerszegi polgár hallgathatta a polgármester úr bevezető szavait 2019. március 15-én délelőtt a falu közösségi terében.

A köszöntő után Marton Ferenc, a Vas Megyei Közgyűlés alelnöke ünnepi beszédben emlékezett a márciusi ifjakra, a forradalomra és a szabadságharcra.

Horváth Boldizsár professzor a Markusovszky Kórház nevében „Mit köszönhet a magyar nemzet Markusovszky Lajosnak?” címmel tartott előadást. Mondanivalóját 12 pontban foglalta össze, nem plagizálva a pesti ifjakat. Ez volt a 12. alkalom, hogy Vasegerszezen, Szombathelyen és Csorbán Markusovszkyról megemlékezhetett. Kitért az orvos magyarságára, Görgé(i)y fejlesztésének orvoslására. Arról is szólt, hogy Világos után a hadvezér Markusovszky szemében nem volt áruló, hisz még egy évig kezelte-gyógyította őt, ami életre szóló barátság forrása lett. Görgy Gábor, a késői utód szavait idézte: „Artúr bácsi, nyugodjál békében, a rágalom már halott.” De akkor igen kevesen lehettek, akik inkább Kossuth híres (hírhedt?) vidini levelének hittek. Végül beszélt az orvosnak a magyar népegészségügyben, az orvosegyetemek fejlesztésében és az egészségügyi reformban játszott szerepéről.

Papp Zoltán professzor Semmelweis Ignác és Markusovszky Lajos kapcsolatáról szólt. Joggal tehetné, hisz mindkettőnek késői utóda. Emeritus szülészprofesszor

Semmelweis klinikáján és jelenlegi főszerkesztője a Markusovszky Lajos által 1857-ben alapított *Orvosi Hetilap*nak. A nagyszámú laikus hallgatónak közérthetően ismertette a gyermekágyi láz klinikai lefolyását, okát, a nagy felfedezés stációit, Semmelweis életének kálváriáját, kollégái meg nem értésének borzalmaikat. Kiemelte Markusovszky szakpolitikai szerepét, amelyet a világraszóló felfedezés nemzetközi elismertetésében játszott. Semmelweis, Markusovszky nélkül, „az anyák megmentője” világhír és a nemzetközi elfogadás helyett (az UNESCO 1965-ben, halálának századik évfordulóján az évet „Semmelweis Év”-nek nyilvánította) a feledés homályába jutott volna.

A helyi iskola tornatermének (amely egyúttal ügyesen kialakított közösségi tér is) falán felavatták Horváth Zoltán festőművész allegorikus freskóját, mely kb. 10 négyzetméteren bemutatja Markusovszky Lajos életútjának főbb állomásait. Az ünnepség első felét a település ifjúsága által adott bájos műsor zárta, mely 1848 márciusától az 1849. augusztusi világosi fegyverletételig végigvezette a forradalom, majd szabadságharc történetét, hangsúlyozva annak mai értelmezését. Az ünnepség végén a szokásokhoz híven megkoszorúztuk Markusovszky Lajos síremlékét. A tavaszi nap kegyes volt, napsütötte délutánon köszöntünk el a nagy magyar orvos sírjától és Vasegerszegtől.

Horváth Boldizsár dr.

1. ábra | Németh József, Vasegerszeg polgármestere és Dr. Papp Zoltán, az *Orvosi Hetilap* főszerkesztője megkoszorúzzák Kézsmárczy Tivadar síremlékét

Francis S. Collins:

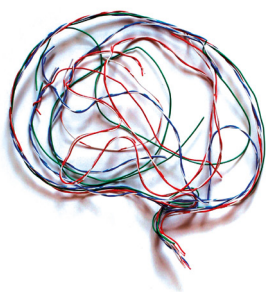
Isten ábécéje. Egy tudós érvei a hit mellett

Fordította: dr. Molnár Csaba
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2018
305 oldal, 4400 Ft
A kötet a MeRSZ.hu online
felületen is elérhető

FRANCIS S. COLLINS

ISTEN ÁBÉCÉJE

Egy tudós érvei a hit mellett

Selye János írja az „Álomtól a felfedezésig” c. könyvében (Akadémiai Kiadó, 1967) a tudományról szóló nem szakjellegű és félig szakjellegű könyvekkel kapcsolatban: „Nem indokolt, hogy az olvasók a tudományt és a tudósok egyéniségét a hivatásos írók műveiből ismerjék meg. Lehet, hogy a tudósok többsége nem ír nagyon jól, de ezt a fogyatékosságukat feltétlenül ellensúlyozza, hogy mindenképp alaposabban ismerik saját magukat és munkájukat.”

Francis S. Collins 2006-ban New Yorkban megjelent „The Language of God. A Scientist Presents Evidence for Belief” c. könyvének fordítása 2019 tavaszán került a magyar olvasók kezébe. Nem tudjuk, olvasta-e Collins Selye fentebb idézett véleményét a „félig szakjellegű” könyvek egyik küldetéséről: a tudós egyéniségének hitel, saját maga általi bemutatásáról. Azt azonban megerősíthetjük, hogy e selyei követelmény egyik legjobb igazolását kapjuk e könyv elolvasása során.

Collins neve és tudós volta közismert a világsajtótól 2000. június 26-án bejárt fényképről: a képen Collins Craig Venter és Clinton elnök társaságában látható a Fehér Ház Keleti szobájában egy, az esemény lé-

nyegét összefoglaló kivetítő előtt. A kivetítő szövege – Decoding the Book of Life. Milestone for Humanity – bejelenti a világnak az emberi genom szekvenciájának megfejtését. Collins 1993-tól állt a National Human Genome Research Institute élén – a nagy előd, a DNS szerkezetét felfedező James D. Watson utódaként. Mint ismeretes, Watson 1968-ban megírta a felfedezés történetét a „The Double Helix” c. könyvében – magyarul 1970-ben jelent meg Korányi Tamás fordításában „A kettős spirál” címmel (Gondolat, Budapest). Azt várhatnánk tehát, hogy Collins könyve – e téren is Watsont követve – a humán genom megfejtésének történetét írja meg az arra leghivatottabb tollal. A könyvben azonban csak ígéret olvasható: „Számos könyvet írtak már a humán genom projektről, talán túl sokat is. Egy nap talán én is megírom a sajátomat...”

Miről szól tehát Collins könyve? Arról, amit a könyv alcíme ígér, és amit Collins a fenti ígéretet kiegészítve így fogalmaz meg: „...azt szeretném bemutatni, hogy a modern tudományos ismereteket hogyan lehet összhangba hozni az istenhittel.” A könyv azonban mégis szorosán kötődik a humán genom projekthez, hiszen Collins már a Bevezetésben megvallja: „...én a humán genom megszekvenálását és e valaha írt legcsodálatosabb szöveg megfejtését egyszerre éltem meg lenyűgöző tudományos teljesítményként és Isten dicsőítéseként.”

Bizonyára sok Olvasó számára meglepő e vallomás a XXI. században, ráadásul egy amerikai tudós tollából. Collins azonban könyve létjogosultságát többek közt azzal indokolja, hogy az amerikaiak 93%-a hisz „valamiféle istenben”, illetve a tudományos kutatók 40%-a voksol a spirituális hit fontossága mellett. Ebből Collins arra következtet, hogy a tudomány és a vallás közötti vitát gyakran a szélsőséges nézőpontok uralják; lásd a magyarra áttetett könyveiről nálunk is jól ismert evolúcióbiológus Richard Dawkins véleményét – az evolúcióba vetett hit megkívánja az ateizmust –, illetve a kreacionista (teremtéspárti), vallásos fundamentalista Henry Morris meggyőződését: ahol a tudomány és a Biblia ellentmond egymásnak, a tudomány egyértelműen félremagyarázza az adatokat.

A két szélsőség közt helyezkednek el az agnosztikusok, azaz azok, akik – a fogalmat megalkotó T. H. Huxley szavaival – egyszerűen nem tudják, hogy Isten létezik-e vagy sem. Maga Collins is agnosztikusként kezdte középiskolás korában, majd a Yale Egyetem fizika-kémiai doktori programját végezve és a világot magyarázó matematikai egyenletektől és fizikai törvényektől el-

bűvölve fokozatosan „átcsúszott” az agnoszticizmusból az ateizmusba. PhD-tanulmányai elvégzése után beiratkozott az Észak-karolinai Egyetem Orvosi Karára. Medikusként szegyezte mellének egy erős istenhitű betege a kérdést: és ön miben hisz? „Nem is tudom” – emlékszik válaszára Collins, majd így folytatja: „...hatalmas kő esett le szívemről, hiszen rájöttem, hogy mi elől menekültem szinte teljes addigi életem, az elmúlt huszonhat év során: soha azelőtt nem gondoltam végig komolyan, hogy milyen bizonyítékok szólnak a hit mellett, és mi szól ellene.”

Ezzel az élménnyel kezdődik meg Collins útja az ateizmustól az istenhit felé. Ezt az utat dokumentálja könyve, amely végül is ahhoz a meggyőződéshez vezet a világ egyik legismertebb és legelismertebb tudósát, hogy igenis lehetséges konzisztens és mélységesen kielégítő harmóniára lenni a tudományos és spirituális világnézetek között. E harmónia elérését szolgálja a Collins által „biologoszna”, teista evolúciónak nevezett elmélet, amely a természetes szelekción alapuló evolúciót Isten eszközeként tekinti. „A Biblia Istene egyúttal a genom Istene is” – sommázza véleményét Collins.

Ha a tisztelt Olvasó szerint a könyv témája túl filozofikus, és a gyakorlati orvostudomány szempontjából távolinak tűnik, kezdje a könyv olvasását a Függelékkel. Címe: „Moralitás a tudományban és az orvoslásban – a bioetika”, és olyan, egyre inkább „gyakorlatív” váló témákat tárgyal, mint az őssejtek felhasználása, a szomatikussejtmag-átvitel vagy a reprodukció célú emberi klónozás. Collins e kérdésekben az istenhívó tudós véleményét képviseli, ugyanakkor leszögezi: „óvakodnék attól, hogy határozottan javasoljam a bioetika vallási alapokra helyezését.”

Végül, de nem utolsósorban felhívjuk a figyelmet a magyar kiadó előszavára, melyet kiváló agykatatónk, dr. Freund Tamás írt. Freund azzal egészíti ki amerikai tudós kollégája véleményét, hogy vallja: „az emberi agy – amely valóban az anyag fejlődésének legkomplexebb terméke – képessé vált arra, hogy befogadja az isteni eredetű lelket...”

Visszatérve a Selye-idézethez – ...a tudósok többsége nem ír nagyon jól... – Collins az e szabály alóli kivételt erősíti. Könyve olvasmányos, ugyanakkor számtalanszor megállásra, elmélkedésre készíti az Olvasót létezésünk legfontosabb kérdéseiről. Az Akadémiai Kiadó hasznos szolgálatot tett a marxista tudományfelfogáson szocializálódott idősebb és a világképének kiépítésén fáradozó ifjabb tudósnemzedékeknek.

Kiss László dr.

Nem csak Semmelweisre emlékezük – Egy hiánypótló sorozat: „Emlékezünk orvosainkra”

A 2018-as Semmelweis-emlékév az emléküléseken, tudományos konferenciákon túl számos kiadvány megjelentetésére is alkalmat adott. Most egy olyan sorozat „Semmelweis Ignác-emlékkötet”-ére hívjuk fel a figyelmet, amely sorozat kevésbé ismert az orvosok körében. E kevésbé ismertség egyik oka az, hogy a sorozat kötetei nem kerülnek bolti forgalomba – bár egy-egy kötetével már találkoztam az antikváriumokban.

A több mint tíz éve indult sorozat *spiritus movense*, azaz „kitalálója”, felelős szerkesztője, kiadója, forgalmazója Vincze János biofizikus professzor, társszerkesztője felesége, dr. Vincze-Tiszay Gabriella klinikai pszichológus. Az évente több kötettel, azonos formában, külalakban – a külső borítón a hippokratészi eskü görög szövegével – megjelenő sorozat ma már a 46. kötetnél tart. A hippokratészi eskü „védjegy-

ként” való szerepeltetése nem véletlen – jelzi a szerkesztő *ars poeticáját*: „A megemlékezések kiválogatása a szerkesztő szubjektív véleményét tükrözi, mert ezen elhunyt orvosokkal időben és térben, közvetetten vagy közvetlenül tudtam azonosulni.”

A már említett „Semmelweis Ignác-emlékkötet” a sorozat 42. darabja. A kötet felépítésében, tartalmában, szerkesztői kommentárjaiban – mint cseppben a tenger – visszatükrözi a sorozat többi kötetének tartalmát, felépítését is. Közreadja a semmelweisi felismerést először közkinccsé tévő, az *Orvosi Hetilap* 2. évfolyamában publikált, „A gyermekági láz kóroktana” című Semmelweis-írást, illetve az 1865-ben az említett *Hetilap* főszerkesztőjének, Markusovszky Lajosnak Semmelweisről írt nekrológját. Szemelvényeket olvashatunk a „Semmelweis-emlékbeszéd 1907–1941” c. kötetből, Semmelweis ükunokáinak, dr. Hüttl Tivadarnak és dr. Hüttl Kálmánnak a visszaemlékezéséből; megismerhetjük az 1906-os Semmelweis-serleg örökébe lépő 2014-es Semmelweis-kehely történetét. Körképet nyújt a kötet az „emlékezés” mai állapotáról is itthon (Semmelweis Egye-

tem, a korábbi, 2015-ös emlékév eseményei) és külföldön (bécsi, düsseldorfi Semmelweis Társaság, Semmelweis szobrának avatása Iránban, szimpózium Münchenben, kopjafaállítás Romániában). Nem hiányzik a sorozat egyik fontos küldetésére utaló rész sem: javaslatok az „emlékezünk” fogalom sokoldalú értelmezésének realizálására – e kötetben például „méltányossági” akadémiai tagság Semmelweisnek, illetve Magyar Örökség Díj életművének stb. Külön értéke e kötetnek a hátsó borítóhoz csatolt, 1938-ban bemutatott Semmelweis-film DVD-je.

Egyetérthetünk a sorozat 7. kötetéhez ajánlást író Gömör Béla professzorral: egyedülálló vállalkozás az „Emlékezünk orvosainkra” sorozat. Egyedülálló, és tegyük hozzá: kötetei hiányt pótolnak – különösen a sorozat speciális kötetei (az orvosi karok története – beleértve a kolozsvári és a marosvásárhelyi orvostképzéseket is –, az erdélyi magyar sebészet történetét stb.). Érdemes várni a sorozat újabb és újabb kiadványait.

Kiss László dr.

„*Suum cuique decus posteritas rependit.*”
(Az utókor adja meg kinek-kinek a megfelelő elismerést.)